

1. utgave
11.05.21

Handlingsplan for et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø i Lyngdal kommune

Utgave for foresatte

«Træd varsomt, thi her
bliver mennesker til»

(Christen Kold)

Innhold

Innledning	5
Kjernekomponenter.....	5
Mål.....	5
Barnehageloven.....	6
Rammeplanen.....	6
Det er de voksne som har ansvaret.....	6
Definisjoner	8
Barns beste.....	8
Krenkelser.....	8
Utestenging.....	8
Mobbing.....	8
Vold og overgrep.....	8
Diskriminering.....	8
Trakassering.....	9
Trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.....	9
Hvem kan krenke barn?	9
Barn.....	9
Ansatte.....	9
Foresatte.....	10
Forebyggende og helsefremmende arbeid	12
Lek.....	12
Vennskap og fellesskap.....	12
Sosial kompetanse og livsmestring.....	12
Språk og kommunikasjon.....	13
Relasjoner.....	13
Voksenrollen.....	13
Kapasitet.....	14
Organisering.....	15
Barnehagens aktivitetsplikt	17
Følge med.....	17
Gripe inn.....	18
Melde fra.....	18

Undersøke	19
Sette inn tiltak og evaluere.....	19
Rutine ved mistanke eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.....	21
Kommunens rolle	23
Medvirkning	23
Barns medvirkning.....	23
Foresattes medvirkning	23
Aktuell litteratur	26
Nettsider	26
Fagbøker	26
Barnebøker.....	27

Innledning

Et godt leke- og læringsmiljø omfatter alle deler av det psykososiale miljøet, slik som vennskap, inkludering og forebygging av krenkelser, trakassering, vold og mobbing, se NOU 2021:1. Et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø innebærer ikke bare fravær av krenkelser, men at barnet selv opplever at det er trygt og godt i barnehagen. At det er inkludert i barnegruppen, og at det å gå i barnehagen er en positiv opplevelse og noe barnet ser frem til. De ansatte i barnehagen må være bevisste på hva som påvirker det enkelte barns opplevelse av barnehagemiljøet.

Handlingsplanen er et forpliktende verktøy for alle kommunale og private barnehager i Lyngdal kommune. Det er barnehagens ledelse som er ansvarlig for at det arbeides systematisk og kontinuerlig for å sikre alle barn et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Planen skal gjøre foresatte kjent med barnehagens arbeid.

Det er utarbeidet én utgave for ansatte og én utgave for foresatte. Innholdet er det samme, med unntak av at utgaven for ansatte inneholder vedlegg med rutinebeskrivelser og ulike verktøy for arbeidet i barnehagen.

Handlingsplanen skal evalueres første gang ved utgangen av 2022, deretter hvert 3. år.

Kjernekomponenter

Planens kjernekomponenter er:

- Definisjoner
- Forebyggende og helsefremmende arbeid
- Aktivitetsplikt

Mål

Hovedmål:

Alle barn i Lyngdals barnehager skal oppleve et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Delmål:

Barnehagen skal ha effektive tiltak som bidrar til forebygging.

Barnehagen skal arbeide kontinuerlig, langvarig og systematisk for å fremme et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Barnehagen og foresatte skal samarbeide om det forebyggende og holdningsskapende arbeidet.

Alle ansatte i barnehagen skal ha en felles forståelse av planens innhold og begreper.

Alle barn skal ha minst én venn og en trygg voksen i barnehagen.

Barnehageloven

Stortinget har, med virkning fra 01.01.21, vedtatt egne bestemmelser i barnehageloven om barns rett til et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Kapittel VIII Psykososialt barnehagemiljø i barnehageloven omhandler følgende §§ som denne planen bygger på:

§41 - Nulltoleranse og forebyggende arbeid.

§42 - Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

§43 - Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn.

Rammeplanen

Rammeplan for barnehagen ble gjeldende fra 01.08.17.

I kapittel 1 barnehagens verdigrunnlag står det følgende om livsmestring og helse: *“Barnehagen skal ha en helsefremmende og forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnas fysiske og psykiske helse skal fremmes i barnehagen. Barnehagen skal bidra til barnas trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd og forebygge krenkelser og mobbing. Om et barn opplever krenkelser eller mobbing, må barnehagen håndtere, stoppe og følge opp dette”*

I kapittel 3 barnehagens formål og innhold står det følgende om barnehagens rolle for å ivareta barnas behov for omsorg og fremme vennskap og fellesskap: *“Personalet skal sørge for at alle barn opplever trygghet, tilhørighet og trivsel i barnehagen.....Personalet skal forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre”*

Det er de voksne som har ansvaret

Det er de voksne som har ansvaret for at barn opplever et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. De er ansvarlige for at alle barn opplever at de er viktige, at de blir sett og hørt og at de får delta i leken.

De ansatte skal støtte og styrke barna som blir utsatt for krenkelser, men de skal også ivareta barna som krenker og utfører negative handlinger. Disse barna skal også inkluderes og hjelpes inn i fellesskapet, få venner, være venn, leke og delta i aktiviteter på lik linje med andre barn.

Det er aldri barnets ansvar dersom det ikke opplever det trygt og godt i barnehagen, eller barnet utsettes for krenkelser. Verken den som krenker eller den som blir krenket har ansvaret. Det er de voksnes ansvar – alltid!

«Alle trenger å være i noens hjertes»

-RVTS-

«Hvis noen skal få være barn, må noen være voksne – hele tiden» (Oddvar Bjørnstad, 2015)

Definisjoner

Det er viktig at ansatte har en felles forståelse av ulike begreper knyttet til et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Det må legges opp til tid og refleksjon sammen slik at alle er kjent med begrepene og hvilken betydning de har.

Barns beste

I alle handlinger og avgjørelser som gjelder barn i barnehagen skal hva som er best for barnet være et grunnleggende hensyn. Barnehagen skal gjøre en selvstendig vurdering basert på faglig kompetanse av hva som er til det beste for det enkelte barn.

[Lov om barnehager \(barnehageloven\) – Kapittel II Barns og foreldres medvirkning - Lovdata](#)

Krenkelser

Krenkelser er alle typer negative engangshendelser. Opplever et barn mange krenkelser om og om igjen – av forskjellige personer - så kan det gå over i mobbing.

[i1L2vPIFizkg8npPwppVIriAja3B7imtEqo8KMktfZdV286gMd.pdf \(uis.no\)](#) s 22

Uttestenging

Uttestenging er når barn gjentatte ganger blir holdt utenfor fellesskapet.

[i1L2vPIFizkg8npPwppVIriAja3B7imtEqo8KMktfZdV286gMd.pdf \(uis.no\)](#) s 23

Mobbing

Mobbing av barn i barnehagen er gjentatte handlinger fra voksne og/eller barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet.

[i1L2vPIFizkg8npPwppVIriAja3B7imtEqo8KMktfZdV286gMd.pdf \(uis.no\)](#) s 21

Vold og overgrep

Vold er forsettlig bruk av, eller trussel om, fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner, eller en gruppe (WHO) [Vold og overgrep - NKVTS](#)

- Fysisk vold
- Psykisk vold
- Seksuelle overgrep
- Omsorgssvikt
- Nettovergrep

[Hva er vold og overgrep mot barn? - NKVTS - En veileder om vold i nære relasjoner](#)

Diskriminering

Diskriminering er det samme som forskjellsbehandling. Bakgrunnen for at noen blir diskriminert, kan være kjønn, etnisitet, religion, funksjonsevne, seksuell orientering eller alder.

[Vern mot diskriminering \(arbeidstilsynet.no\)](#)

Trakassering

Trakassering er uønsket oppmerksomhet som oppleves som krenkende og plagsomt for den som rammes.

[Trakassering \(arbeidstilsynet.no\)](https://arbeidstilsynet.no)

Trygt og godt psykososialt barnehagemiljø

Et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø innebærer ikke bare fravær av krenkelser, men at barnet selv opplever at det er trygt og godt i barnehagen. At barnet er inkludert i barnegruppen og opplever å være betydningsfull for fellesskapet, og at det å gå i barnehagen er en positiv opplevelse og noe barnet ser frem til.

[Lov om barnehager \(barnehageloven\) - Kapittel VIII Psykososialt barnehagemiljø - Lovdata](#)

Hvem kan krenke barn?

Barn

Barnehagebarn handler ikke for å være onde. De er utprøvende og det hele starter med at barna eksperimenterer og prøver ut ulike handlingsstrategier. Barn prøver ut gode og dårlige strategier, og blir de ikke korrigert på det negative er det noe som kan vedvare. De kan oppdage at de får en fordel eller personlig vinning ved det de gjør, og det kan bli et handlingsmønster. Handlingsstrategier kan også ha smitteeffekt. Ser andre barn at negativ atferd er akseptert, altså ikke blir korrigert av voksne, er det fort at de tar etter og imiterer det andre barn gjør. Ansatte må derfor stanse negativ atferd så snart det oppdages. Barna må læres opp til og oppleve at det nytter å gi beskjed til voksne ved hendelser de opplever som vanskelige eller som de ikke vil bli utsatt for.

Ansatte

Ansatte kan også krenke barn, derfor må alle ansatte ha kompetanse til å se når andre ansatte krenker barn, og vite hvordan det skal håndteres.

Krenkelse kan forekomme ved at ansatte skriker til barna, truer, skjenner på og straffer istedenfor å forholde seg rolige, sette grenser på en fornuftig måte (autoritativ), initiere problemløsning og følge opp med positive interaksjoner.

Når voksne gjentatte ganger nevner ett spesielt navn når konflikter oppstår, kan det nevnte barnet oppleve at det blir stemplet som umulig eller lite verdsatt. Bruk av konsekvens og "straff" når et barn viser uønsket atferd definerer barnet negativt, eks sosial utestenging – sitte alene å spise fordi barnet tuller med maten. For andre barn, som er tilskuere til dette, kan det føre til at de tar opp i seg noen av disse holdningene. Det kan resultere i at det nevnte barnet framstår som en mindre attraktiv lekekamerat eller venn. Det er derfor uakseptabelt å snakke nedsettende om eller til barn, eller gi dem karakteristikk. Også bruk av ironi og latterliggjøring er krenking, og kan skade barns selvbilde og gjøre barnehagedagen utrygg for den enkelte.

Eksempel på krenking fra ansatt kan også være at barna opplever forskjellsbehandling i måten den voksne møter dem på, snakker med dem og inkluderer dem i aktiviteter.

Foresatte

Foresatte er barnas viktigste rollemodeller og må være varsomme med hva de sier og uttrykker når barn er til stede. Foresatte kan krenke egne og andres barn på samme måte som ansatte. Dersom ansatte opplever at foresatte krenker egne eller andres barn skal dette tas opp med den aktuelle, men det skal ikke gjøres når barna er til stede. Det er allikevel viktig at ansatte støtter barnet i situasjonen.

Foresatte kan bidra til et trygt og godt barnehagemiljø ved å blant annet:

- Snakke positivt om alle barn og voksne i barnehagen.
- Møte alle barn og voksne på en god og positiv måte.
- Tilrettelegge for og fremme vennskap mellom barna.
- Være inkluderende: for eksempel inviterer det til bursdagselskap, skal barn som naturlig hører sammen i en gruppe inviteres. Det er ikke greit å velge ut enkeltbarn i gruppa som ikke får invitasjon.
- Melde fra til barnehagen dersom det oppdages at et barn ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

«Gi barna kjærlighet, mer kjærlighet og enda mer kjærlighet, så kommer folkeskikken av seg selv» (Astrid Lindgren)

Forebyggende og helsefremmende arbeid

Barnehageloven §41, 2.ledd, Nulltoleranse og forebyggende arbeid; *“Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna”.*

Det er barnehagens ansvar å arbeide aktivt med forebyggende og helsefremmende tiltak gjennom hele barnehageåret. Det skal jobbes med universelle tiltak for å skape et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Lek

Lek og vennsksrelasjoner er viktig for barns trivsel og forebygger mobbing i barnehagen.

Barnehagen jobber med lek på følgende måter:

- Ansatte skal kjenne alle barna godt og tilrettelegge aktiviteter og lek slik at alle opplever mestring på sitt nivå.
- Ansatt er aktive og tilstedeværende med barna i lek og aktiviteter.
- Lekegrupper inne og ute.
- Øve på lekekompetanse sammen med barna.
- Det fysiske miljøet er tilrettelagt for lek.

Vennskap og fellesskap

Å etablere vennskap og opprettholde dem er en viktig faktor i sosialiseringprosessen og en forebyggende faktor mot uheldig og negativ utvikling.

Barnehagene jobber med vennskap og fellesskap på følgende måter:

- Kartlegger om hvert enkelt barn har venner i barnehagen.
- Det legges til rette for lekegrupper.
- Har et bevisst forhold til gruppeinndelingen i ulike hverdagssituasjoner.
- Planlegger aktiviteter som alle kan delta i.
- Skaper felles opplevelser blant barna.

Sosial kompetanse og livsmestring

Sosial kompetanse handler om å lykkes i å omgås andre, og rammeplanen beskriver at livsmestring handler om:

- Fysisk helse.
- Psykisk helse.
- Bidra til barns trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd.
- Forebygge krenkelser og mobbing.
- Forebygge og oppdage barn som er utsatt for omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep.

Barnehagen jobber med sosial kompetanse og livsmestring på følgende måte:

- Bruk av verktøyet "Psykologisk førstehjelp; Grønne tanker – glade barn".
- Tar i bruk kroppskort utarbeidet av Statens barnehus.
- Egne rutiner for mistanke og forebygging av omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep.
- Bruk av bøker og dramatisering for å fremme sosial kompetanse.

Språk og kommunikasjon

Å arbeide aktivt og systematisk med språk er en god strategi for å skape relasjoner og oppnå positivt samspill mellom barna.

Barnehagen jobber med språk og kommunikasjon på følgende måte:

- Barna blir lest for.
- Bruk av åpne spørsmål i samtale med barn.
- Gjennomfører språkgrupper.
- Ansatte er språkmodeller.
- Aktiv deltakelse i hverdags- og leksituasjoner med barna.
- Fremmer et fysisk språkmiljø.

Relasjoner

Barn trenger hjelp til å skape og mestre gode relasjoner. Ansatte må hjelpe barn til å bygge opp gode relasjoner, og de må lære hva som skal til for å holde på relasjonen.

Barnehagen jobber med relasjoner på følgende måter:

- Kartlegger relasjoner mellom barn – barn og ansatt – barn.
- Kartlegger arbeidsmiljø blant de ansatte; medarbeiderundersøkelse.
- Alle ansatte skal være autoritative voksne.
- Den autoritative voksenstil gjennomgås på foreldremøte eller foreldresamtale.

Kvaliteten på relasjonen er alltid den ansattes ansvar – alltid!

For å kunne få til gode relasjoner blant barn må de ansatte daglig vise eksempler på slike relasjoner. Derfor er krenkelser blant ansatte også aktuelt å nevne i en handlingsplan for et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø, da atferden, holdninger og språk blant de ansatte er av stor betydning for barna. Opplever barn krenkelser blant de ansatte er dette med på å sette standarden for hvordan det går an å være med hverandre. Krenkelser er destruktivt for barn og ansatte, og skal ansatte kunne veilede og støtte barn er det viktig at de selv er gode rollemodeller. Derfor må krenkelser blant ansatte også tas på alvor.

Voksenrollen

Det er de ansatte sitt ansvar å fremme et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø, og det handler om å være aktive og bevisste voksne.

Barnehagen jobber med voksenrollen på følgende måter:

- Alle ansatte skal være autoritative voksne.
- Gode rollemodeller - gå foran som et godt eksempel for barn og kollegaer.
- Aktive og tilstedeværende ansatte ute og inne.

Kapasitet

Begrepet kapasitet kan deles inn i tre faktorer:

- Kompetanse/kunnskap
- Motivasjon
- Verdier og holdninger

Kompetanse

Ansatte må ha kompetanse på følgende:

- Observere og analysere samspill i barnegruppa.
- Hvordan fremme lek og vennskap.
- Barns språkutvikling.
- Sårbare barn og kjennetegn på endret atferd.
- Sosial kompetanse.
- Hvordan mobbeatferd utvikles, og hvordan det kan forsterkes/redueres.
- Den autoritative voksenstil.
- Trygghets sirkelen (COS).
- Relasjonsbygging.

Motivasjon

Når en jobber i barnehage så er det alltid barns beste som er gjeldene. Dette betyr at vi må ha en indre motivasjon for våre oppgaver.

Indre motivasjon handler om at man er avhengig av at alle medarbeidere jobber mot samme mål og ser sin egen rolle i dette arbeidet. Ansatte som har høy indre motivasjon for å arbeide i barnehagen vil ikke jobbe i barnehage fordi det er en jobb, men fordi det er en jobb som de brenner for. Ansatte som har verdier som samsvarer med barnehagens verdier, vil ha høy motivasjon. Det er derfor viktig at barnehagen jobber for felles verdier og barnesyn. Ansatte, sammen med nærmeste leder, bør jevnlig foreta en vurdering av egen motivasjon.

Verdier og holdninger

Ansattes verdier og holdninger preger deres barnesyn. Barnehagene må aktivt jobbe for følgende felles barnesyn:

- Barna møtes med respekt for deres egenverd.
- Likeverd - barn skal vises respekt på samme måte som en viser respekt for voksne.
- Barns følelser skal anerkjennes.
- Barna skal ha medvirkning i egen hverdag – bli sett, trodd og tatt på alvor.
- Det finnes ikke vanskelige barn, men barn som har det vanskelig.
- Barns beste kommer alltid først.

Organisering

Refleksjon rundt de ansattes tilstedeværelse og organisering av barnehagedagen er viktig. En god og gjennomtenkt organisering av hverdagen kan bidra til et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Barnehagen jobber med organisering på følgende måter:

- Minst mulig lukkede dører uten ansatte i rommet.
- Fysisk lekemiljø/møblering: gjør utstyr lettere tilgjengelig, og et lekemiljø som innbyr til lek.
- Inndeling i grupper.

*«Om man är för tyst för länge, så vissnar
tungan» (Pippi Langstrømpe)*

Barnehagens aktivitetsplikt

Barnehageloven §§ 41 og 42; “Nulltoleranse og forebyggende arbeid” og “Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)”

Barnehagen skal:

- Følge med
- Gripe inn
- Melde fra
- Undersøke
- Tiltak og evaluering

Følge med

Barnehagen skal ha rutiner for å observere, etterspørre, kartlegge og samtale med barn om deres trivsel. For å følge med kreves det aktive og tilstedeværende ansatte. Plikten omhandler alle som har et ansettelsesforhold til barnehagen, men også andre som jevnlig yter arbeid eller gjør tjeneste i barnehagen er omfattet av plikten. Det uavhengig om hvem som er deres arbeidsgiver, eller om de mottar lønn.

Barnehagen har et skjerpet ansvar for å ivareta barn med en særskilt sårbarhet. Alle kan være sårbare i perioder, og det er særlig viktig å kartlegge hvem de sårbare barna er. Hva skal vi se etter?

- Tristhet.
- Barnet har ikke lengre glede av lek/aktivitet som det hadde tidligere.
- Dårlig appetitt, vekttap, vektstagnasjon.
- Barnet sover for lite eller for mye.
- Psykomotorisk tempo: Barnet kan bli enda mer rastløs eller “tregere” enn før.
- Utmattelse, lite energi.
- Kommuniserer følelse av å ikke være noe verdt, eller skyldfølelse. Barnet kan straffe seg selv.
- Mye større vansker enn vanlig med å konsentrere seg og bestemme seg.

(Ingrid Lund)

[Se også BTI: Risiko og beskyttelsesfaktorer.](#)

Endring i atferd hos et barn kan være et tegn på at det ikke har det trygt og godt. Barnehagen og foresatte må ha et tett samarbeid med god dialog slik at det blir lettere å fange opp endringer hos barnet tidlig.

Se BTI: [Signaler på mistrivsel – barn og unge](#) og [Bekymringsskala barn og unge](#).

Gripe inn

Barnehagen skal ha null toleranse mot alle typer krenkelser, og alle ansatte i barnehagen skal gripe inn i pågående situasjoner som de oppfatter som krenkende. Ofte vil det handle om umiddelbart å stanse negativ atferd, for eksempel ved å bryte opp en krangel eller stanse en fysisk krenkelse. Det kan også handle om å inkludere et barn i en utfrysningssituasjon, eller stanse, korrigere eller veilede barn som krenker andre barn verbalt. Plikten til å gripe inn gjelder alle ansatte, foreldre, vikarer, ledelsen, eksterne observatører, renholdere, studenter, elever og lærlinger.

- Stopp umiddelbart den pågående situasjonen, vær tydelig på hva som ikke er lov.
- Deretter håndter utfordringen.
- "Gripe inn" skal foregå med respekt, og skal fremme læring og sosial kompetanse.

Melde fra

Det skal meldes fra til styrer om enhver mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Det kan være den ansatte selv som observerer dette, men det kan også være barn eller foresatte som informer den ansatte. Terskelen skal være lav for å melde fra.

Tidspunkt for når det skal meldes fra til styrer må stå i forhold til sakens alvor, vurderingen av hvor raskt en skal melde fra gjøres fra sak til sak.

I alvorlige tilfeller skal styrer melde fra videre til barnehageeier. Hva som er alvorlige tilfeller, vil bero på en skjønnsmessig vurdering ut fra formålet med meldingen.

Barnehageloven §43, Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker barn: *"Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til styrer. Styrer skal melde fra til barnehageeieren. Dersom det er styreren som krenker et barn skal den i barnehagen som får mistanke eller kjennskap til det melde fra til barnehageeieren direkte.*

- Undersøkelser og tiltak etter § 42 tredje og fjerde ledd skal iverksettes straks.
- Foresatte skal informeres.
- Barnehagen har rutine for oppfølging dersom melding gjelder ansatte som krenker.
- Barnehageeier har rutine for oppfølging dersom melding gjelder styrer som krenker.

Ansatte skal fylle ut eget registreringskjema ved melding. Foreldre (og barn) trenger ikke bruke registreringskjema, men kan melde muntlig fra til ansatte. Ansatte som mottar meldingen fyller deretter ut registreringskjema.

Undersøke

Når barnehagen har mottatt en bekymring eller har egen bekymring for at et barn ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø, skal det innen én uke iverksettes undersøkelse.

Formål med å undersøke er:

- Å få frem fakta i situasjonen.
- Bakgrunn for barnets opplevelse.
- Hvilke forhold i barnets omgivelser som påvirker hvordan han/hun opplever barnehagemiljøet.

Forhold som ligger bakover i tid eller er utenfor barnehagetiden og barnehagens område, kan også komme inn i undersøkelsen. Ansvar for undersøkelsene ligger hos styrer, men oppgavene kan delegeres til andre ansatte.

Undersøkelsen kan gjøres på flere måter. For eksempel:

- Samtaler med barnet som ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.
- Samtaler med foresatte til barnet som ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.
- Samtaler med andre barn eller foresatte.
- Samtaler med ansatte.
- Observasjoner.
- Ekstra tilstedeværelse i barnegruppa.
- Kartlegging av barn-barn relasjoner.
- Kartlegging av ansatt-barn relasjoner.

Foresatte skal alltid medvirke og/eller være informert om at det foregår en undersøkelse.

Sette inn tiltak og evaluere

Barnets beste og barnets rett til å bli hørt er premiss for tiltakene. Plikt til å sette inn tiltak kan også gjelde selv om barnet uttrykker å ha det greit, hvis det handles ut fra barnets beste.

Tiltakene som settes inn skal være lovlige, egnet og ut ifra barnets behov og utvikling. Barnehagen må bruke et relevant kunnskapsgrunnlag, og i lys av både erfaringer, forskningsgrunnlag og den lokale konteksten for å finne frem til egnede tiltak. Det kan bli aktuelt å koble inn andre instanser som kan bidra eller drøfting i pedagogisk team. Det skal vurderes tiltak på individ-, gruppe- og systemnivå.

Barnehagen skal sette inn tiltak uansett om undersøkelsen viser at det etter en helhetlig vurdering ikke har skjedd noen krenkelser mot barnet. Så lenge barnet selv opplever å ikke ha det trygt og godt, skal barnehagen sette inn tiltak for å hjelpe barnet. Foresatte skal medvirke i utarbeidelse og evaluering av tiltak.

Barnehagen skal lage en **skriftlig plan** når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå:

a) Hvilke problemer tiltakene skal løse.

b) Hvilke tiltak barnehagen har planlagt og hvorfor disse tiltakene er valgt og vurdert sett opp mot hva som er barnets beste.

c) Når tiltakene skal gjennomføres.

d) Hvem som skal gjennomføre tiltakene.

e) Når tiltakene skal evalueres.

Dersom det er et annet barn som er årsaken til at et barn ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø, skal det settes inn tiltak også for det andre barnet.

Aktivitetsplikten oppfylles gjennom at barnehagen kontinuerlig vurderer hvilke tiltak som er aktuelle, setter inn de tiltakene som etter en faglig vurdering anses egnet og stadig evaluerer og eventuelt justerer tiltakene for å sørge for at barnet får et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Arbeidet skal dokumenteres.

Evaluering av tiltak:

Plikten til å sette inn tiltak varer inntil barnet har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Det skal i samarbeid med foresatte, og eventuelt barnet, evalueres om tiltakene har fungert etter hensikten. Dersom evalueringen viser at barnet fortsatt ikke har det trygt og godt i barnehagen må tiltak justeres, eventuelt nye tiltak må prøves ut.

Rutine ved mistanke eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø

Hva?	Ansvar	Frist	Merknad
Å gripe inn dersom det er en pågående situasjon, og håndtere den hensiktsmessig.	Den som observerer.	Straks.	Ansatte som skal snakke med barna bør ha en god relasjon til dem.
Melde fra til styrer når en har mistanke eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.	Den som observerer/har kjennskap til det.	Straks eller snarest, avhengig av alvorlighetsgrad.	Aktuelle vedlegg: registreringsskjema.
Det meldes direkte fra til barnehageeier dersom det er styrer som krenker et barn.	Den som observerer.	Straks eller snarest, avhengig av alvorlighetsgrad.	Aktuelle vedlegg: registreringsskjema.
Styrer melder fra til barnehageeier i alvorlige saker og dersom det er en ansatt som krenker barn.	Styrer	Straks.	
Foreldre til de involverte barna informeres.	Styrer/ped.leder, evt. eier.	Straks styrer/eier er kjent med meldingen.	
Undersøkelser igangsettes.	Styrer/ped.leder, evt. eier.	En uke etter melding er mottatt.	Aktuelle vedlegg: observasjonsverktøy, barnesamtale, kontaktbarometer, kartleggingsverktøy; vennskapsbussen.
Utarbeide skriftlig plan.	Styrer/ped.leder, evt. eier.	Innen rimelig tid; når undersøkelse er ferdig.	Aktuelle vedlegg: tiltaksplan.
Tiltak iverksettes.	Styrer/ped.leder, evt. eier.	Innen rimelig tid; når tiltaksplan er utarbeidet.	Kan være aktuelt å koble på andre instanser som kan bidra og/eller drøfting i pedagogisk team
Evaluering av tiltak.	Styrer/ped.leder, evt. eier.	Settes i samarbeid med foreldre.	Aktuelle vedlegg: tiltaksplan.
Tiltak følges opp helt til barnet har et trygt og godt barnehagemiljø.	Styrer/ped.leder, evt. eier.		
Når arbeidet med en sak avsluttes drøfter barnehagen og involverte parter hvordan saken ble håndtert.	Styrer, evt. eier.	To uker etter avsluttet sak.	

*«Barns atferd er et språk
til oss som må leses»*

(Ingrid Lund)

Kommunens rolle

Kommunen er ikke formell klageinstans og Statsforvalteren ikke håndhevingsinstans for saker om trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Likevel har kommunen en viktig rolle og må forvente å få henvendelser fra foreldre til barn i barnehage. Det er kommunens ansvar å påse at barnehager drives etter barnehageloven med forskrifter.

Dersom foresatte opplever at barnehagen ikke følger opp saker som omhandler et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø kan de kontakte barnehagemyndigheten i kommunen. Kommunen følger opp slike henvendelser på følgende måter:

- Samtale med barnehagen
- Veiledning av barnehagen

Aktuelle kilder til informasjon og risikovurdering for å påse at barnehagene oppfyller sin aktivitetsplikt er følgende:

- Brukerundersøkelser.
- Bruk av rapporteringsskjema for egenvurdering.
- Samtale med barnehage og foresatte.

Medvirkning

Barns medvirkning

Barnas trivsel avhenger av at personalet legger merke til hva de gir uttrykk for med kroppsspråk, lytter til det de sier, og tar hensyn til deres «stemme» i hverdagen. Barn gir for eksempel uttrykk for at de gjerne vil være med på å planlegge og å vurdere sentrale aktiviteter i barnehagen, og de vil ha innflytelse på sin egen deltakelse i disse aktivitetene (Bratterud mfl. 2010). Et annet eksempel er at barn sier at de kan oppleve kjeft som ekkelt og skremmende. Derfor ønsker de at voksne skal snakke med alminnelig stemme til dem. De liker heller ikke at andre barn hører at voksne er sinte på dem. Det er derfor viktig at ansatte reflekterer over egen væremåte, rolle og praksis, og vurderer atferden sin med barnas uttrykte ønsker og behov som grunnlag.

Barnehagen jobber med barns medvirkning på følgende måte:

- Barnesamtaler.
- Systematisk observasjon av lek og hva barna er opptatt av.
- Observasjoner og barns uttrykk skal gjenspeile seg i månedsplan/praksis.

Foresattes medvirkning

Barnehagen og foresatte har et felles ansvar for at barna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Barnehagen kan ikke arbeide med verdier og holdninger alene, og det forventes at foresatte samarbeider med barnehagen i dette arbeidet. Foresatte må derfor involveres i hvordan barnehagen jobber med å skape et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Barnehagen må legge vekt på hvor avgjørende det er at foresatte tar umiddelbart kontakt dersom de er bekymret for et barn, og det må understrekes at barnehagen også vil være rask til å informere foresatte. Om barnet selv gir uttrykk for at det ikke trives, eller dersom foresatte eller ansatte av en eller annen årsak er bekymret for et barn eller en undrer seg for noe, må partene snakke sammen og samarbeide om løsninger og mot felles mål.

Foreldremøte

Barnehagen kan være en arena der foreldre møter hverandre og bygger nettverk. Aktuelle tema fra rammeplanen som «livsmestring og helse» og «vennskap og fellesskap» kan være nyttige som innhold på foreldremøter.

Barnehagen bør også oppfordre foreldre til å komme med forslag til temaer de ønsker å ta opp på fellesmøter. På slike møter må barnehagen i tillegg informere foreldrene om det fortløpende, forebyggende arbeidet med å skape et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Handlingsplanen bør gjennomgås for å få en felles forståelse av arbeidet, og møtene bør organiseres på en slik måte at det legges til rette for involvering og aktiv deltakelse av foreldrene.

Foreldresamtale

Når foreldre henter barnet sitt bør de få innblikk i dagens aktiviteter, barnets opplevelser og et inntrykk av hvordan barnet har hatt det. Dette er en god innfallsvinkel for foreldrenes samtaler med eget barn om dagens innhold og barnets opplevelse av barnehagedagen. Det er videre et godt utgangspunkt for å vurdere barnets trivsel.

Ansatte må vise i praksis at de ser foreldrene som en ressurs og at deres bidrag er viktig for at barna skal trives. Samtaler om og refleksjon over barnehagens formål, som å møte barna med tillit og respekt, og grunnleggende verdier som fellesskap, omsorg, toleranse, medansvar og solidaritet, bør foregå jevnlig og eksemplifiseres i hverdagen.

I de ordinære foreldresamtalene skal barnets trivsel og foreldrenes opplevelse av barnehagen som et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø tas opp.

Samarbeidsutvalg

Samarbeidsutvalgets oppgave er å ivareta samarbeidet mellom barnehage og hjem, og jobbe mot å skape positive rammer rundt dette samarbeidet. Det å være med på å skape disse rammene rundt hver familie vil være med på å danne et godt utgangspunkt for det videre samarbeidet. Et eksempel kan være om man ser at man har en del av foreldregruppen som ikke opplever at de kjenner så mange av de andre foreldrene, da kan man forsøke å gjennomføre noen arrangementer som bidrar til inkludering.

Foreldreråd

Foreldrerådet skal fremme foreldrenes fellesinteresser og bidra til at samarbeidet mellom barnehagen og foreldregruppen skaper et godt barnehagemiljø. Foreldrerådet kan brukes til å drøfte viktige saker for foreldrene som tas videre til samarbeidsutvalget eller direkte med styrer.

«En god barndom skaper gode forutsetninger for et godt voksenliv. Varig atferdsendring hos barn, krever varig atferdsendring hos voksne. Det er ikke vår «skyld» – det er vår oppgave» (Holland, 2013)

Aktuell litteratur

Nettsider

- **FNs barnevernkonvensjon**
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>
- **Barnehageloven**
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- **Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver**
<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- **Barns trivsel – voksnes ansvar**
<https://www.udir.no/trivselsveileder/>
- **Mobbing i barnehagen**
<https://www.fubhg.no/mobbing-i-barnehagen.5872254-179541.html>
- **Hele barnet hele løpet: Mobbing i barnehagen**
<http://www.forebygging.no/Global/mobbing%20i%20barnehagen%20rapport.pdf>
- **Null mobbing**
<https://www.udir.no/nullmobbing/>
- **Mobbing i barnehagen; et hefte for deg som arbeider i barnehagen**
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0006/ddd/pdfv/210592-mobbing_skjerm_bokm.pdf
- **Mobbing: Læringsmiljøsenderet**
<https://www.uis.no/nb/mobbing-samleside>
- **Film; inkluderende lekemiljø**
<https://www.uis.no/nb/mobbing-samleside>
- **Film; omsorgsfulle relasjoner**
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/film-omsorgsfulle-relasjoner/>
- **Film; trygghet for de yngste**
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/film-trygghet-for-de-yngste/>
- **Film; vennskap mellom de yngste barna**
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/film-vennskap-mellom-de-yngste-barna/>
- **Mobbing i norske barnehager – en kunnskapsoversikt**
<https://www.uis.no/sites/default/files/inline-images/i1L2vPIFizkg8npPwppVlriAja3B7imtEgo8KMktfZdV286gMd.pdf>

Fagbøker

- «De er jo bare barn»; om barnehagebarn og mobbing – Ingrid Lund
- **Mobbeatferd i barnehagen; temaforståelse, forebygging, tiltak** – Ella Idsøe og Pål Roland
- **Livsmestring og livsglede i barnehage** – Ingunn Størksen
- **Folkehelse og livsmestring; tanker, følelser og relasjoner** – Karen Ringereide og Siri Landstad Thorkildsen

Barnebøker

- **Odd er et egg** – Lisa Aisato
- **Fugl** – Lisa Aisato
- **Når to er sinte på hverandre** – Tor Åge Bringsværd
- **Ruffen; sjøormen som ikke kunne svømme** – Tor Åge Bringsværd
- **Den stygge drageungen** – Else Færden
- **Johannes Jensen føler seg annerledes** – Henrik Hovland og Torill Kove
- **Kunsten å møte en bjørn** – Camilla Otterlei
- **Karsten liker å danse** – Tor Åge Bringsværd
- **Min storebror åpen** – Tone Lie Bøttinger
- **Fy fabian** – Paul Leer Salvesen
- **Lilleving** – Mats Wanblad
- **Den lille gutten og løven** – Ulf Nilsson
- **Petter og månen** – Trond Brønne
- **Hvem kan redde Albert Åberg?** – Gunilla Bergstrøm
- **Herr Alkabars nese** – Kari Saanum
- **Lille Skrekk** – Mette Cecilie Newth
- **Det er alltid meg de skal ta** – Ann De Bode
- **Billy og sine Lotta** – Birgitta Stenberg
- **Bjørn drar på landet** – Birgitta Stenberg

Elsk meg der
inne hvor
lyset har gått -
hvor alt ligger
i bunker merket
«ikke forstått»
@stjernekast

Postadresse:
Postboks 353, 4577 lyngdal

Telefon: +47 38 33 40 00
Org.nr.: 922 421 498

E-post: post@lyngdal.kommune.no
www.lyngdal.kommune.no

**LYNGDAL
KOMMUNE**